

VII.510.21.2018.AJK

Pan
Krzysztof Niezgoda
Prezes Sądu Okręgowego
w Lublinie
Sąd Okręgowy w Lublinie
ul. Krakowskie Przedmieście 43
20-076 Lublin

Szanowny Panie Prezesie

Na podstawie skarg, które wpłynęły do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznik podjął sprawę dotyczącą naruszenia na terenie Sądu Okręgowego w Lublinie zasady jawności rozpraw na skutek wprowadzenia „Regulaminu bezpieczeństwa i porządku w Sądzie Okręgowym w Lublinie”¹ (dalej: regulamin).

Z treści § 2 wskazanego regulaminu wynika, że „[n]a teren Sądu Okręgowego w Lublinie mogą wchodzić osoby wezwane przez Sąd, a także osoby, które wykazą potrzebę wejścia. Na żądanie Policji Sądowej osoby te zobowiązane są okazać dowód tożsamości. Osoby upoważnione do przebywania w Sądzie zobowiązane są do poruszania się wyłącznie w kierunku miejsca docelowego, określonego na wezwaniu lub zawiadomieniu”.

¹ Treść regulaminu dostępna jest pod adresem: <http://lublin.so.gov.pl/regulamin-bezpieczenstwa-i-porzadku.html>, data ostatniego dostępu: 18 lipca 2018 r.

W związku z powyższym, pozwolę sobie uprzejmie przypomnieć Panu Prezesowi o konstytucyjnym standardzie poszanowania zasady jawności postępowania w jej zewnętrznym aspekcie, która stanowi istotny element prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji).

Art. 45 ust. 1 Konstytucji stanowi, że każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. „Jawność rozpatrzenia sprawy oznacza, że konstytucyjnym standardem jest rozpoznawanie sprawy w sposób stwarzający możliwość uczestniczenia publiczności, czyli na posiedzeniach sądowych o charakterze jawnym, na które wstęp mają nie tylko podmioty uczestniczące w postępowaniu, ale także osoby trzecie”². Zasada ta pełni istotne funkcje gwarancyjne i wychowawcze. Wyklucza bowiem sprawowanie wymiaru sprawiedliwości w tajemnicy, poza – choćby w praktyce tylko potencjalną – kontrolą społeczną. Przyczynia się także do zwiększenia zaufania społeczeństwa do wymiaru sprawiedliwości i mobilizuje sąd do większej staranności oraz sumienności przy prowadzeniu postępowania³.

Standard ten spełniają w postępowaniu cywilnym i w postępowaniu sądownoadministracyjnym regulacje przewidujące zasadę jawności posiedzeń sądowych i rozpoznawanie sprawy na rozprawie⁴ oraz pozwalające na wstęp na posiedzenie jawne każdej pełnoletniej osobie⁵, a w postępowaniu karnym – przepisy ustanawiające jawność rozprawy głównej⁶, pozwalające na obecność podczas rozprawy nie tylko osobom biorącym udział w postępowaniu, ale także osobom pełnoletnim, z pewnymi ograniczeniami⁷ oraz dopuszczające utrwalanie przebiegu rozprawy przez media⁸.

Art. 45 Konstytucji umożliwia sprawowanie kontroli społecznej w sądownictwie przez zwykłych obywateli poprzez obserwację jawnych rozpraw. Konstytucja nie

² zob. wyr. TK z: 11.6.2002 r., SK 5/02, OTK-A 2002, Nr 4, poz. 41; 6.12.2004 r., SK 29/04, OTK-A 2004, Nr 11, poz. 114; 7.3.2006 r., SK 11/05, OTK-A 2006, Nr 3, poz. 27; 2.10.2006 r., SK 34/06, OTK-A 2006, Nr 9, poz. 118; na gruncie art. 6 ust. 1 EKPC – zob. W. Peukert, w: J.A. Frowein, W. Peukert, Europäische Menschenrechtskonvention, s. 215.

³ zob. P. Sarnecki, Artykuł 45, w: L. Garlicki (red.), Komentarz, uw. 11; P. Rylski, T. Zembrzuski, Rozpoznawanie spraw cywilnych, s. 84; A. Łazarska, Rzetelny proces cywilny, s. 359; na gruncie art. 6 ust. 1 EKPC – zob. P. Hofmański, A. Wróbel, w: L. Garlicki (red.), Konwencja, t. 1, s. 351; W. Peukert, w: J.A. Frowein, W. Peukert, Europäische Menschenrechtskonvention, s. 215

⁴ art. 148 § 1 KPC i art. 90 § 1 Prawa o postępowaniu przed sądami administracyjnymi

⁵ art. 152 zd. 1 KPC i art. 95 zd. 1 Prawa o postępowaniu przed sądami administracyjnymi

⁶ art. 355 KPK; zob. P. Wiliński, Konstytucyjny standard prawa do sądu, s. 214

⁷ art. 356 KPK

⁸ art. 357 KPK; w kwestii problemów z zachowaniem standardu konstytucyjnego w odniesieniu do posiedzeń w postępowaniu karnym – zob. P. Hofmański, O jawność posiedzeń sądowych, s. 127–132

przewiduje wymogu posiadania przez obywateli w sądzie żadnych pozwoleń, wniosków czy pism, wystarczy po prostu przyjść do sądu, wybrać rozprawę z wokandy, a następnie zasiąść na ławach przeznaczonych dla publiczności.

Mając na względzie powyższe należy uznać, że § 2 regulaminu prowadzi do ograniczenia dostępu do sądu w charakterze publiczności na jawnych rozprawach i posiedzeniach. W konsekwencji skutkuje to ograniczeniem lub wręcz uniemożliwieniem społecznej kontroli wymiaru sprawiedliwości, jak również stoi na przeszkodzie edukacji prawnej poprzez możliwość zapoznawania się obywateli z jawnymi wyrokami sądów. Z uwagi na postanowienia § 2 regulaminu obywatel, który chce uczestniczyć w rozprawie w charakterze publiczności w Sądzie Okręgowym w Lublinie, musi uprzednio złożyć na biurze podawczym wniosek o dopuszczenie do udziału w jawnej rozprawie. W przeciwnym wypadku decyzja o dopuszczeniu udziału w charakterze publiczności należy do przewodniczącego składu, który może takiego udziału odmówić. Wymóg uprzedniego złożenia wniosku o dopuszczenie udziału w rozprawie wymaga uprzedniego uzyskania informacji przez obywatela dotyczącej sygnatury sprawy, w której będzie miał zamiar uczestniczyć. Taki wymóg może skutecznie zniechęcać do sprawowania obywatelskiej kontroli wymiaru sprawiedliwości. Dodatkowo, nie są znane kryteria wyrażania przez przewodniczącego składu sędziowskiego zgody na udział obywatela w rozprawie. Uznanie w tym zakresie czyni iluzoryczną zasadę jawności rozprawy w jej aspekcie zewnętrznym oraz wypacza sens tej instytucji. W konsekwencji, w ocenie Rzecznika § 2 regulaminu jest niezgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji.

Zasada jawności rozpatrzenia sprawy ma również swój aspekt formalny. Oznacza to, iż może ona podlegać w określonym zakresie oraz pod pewnymi warunkami uchyleniu na mocy szczególnego unormowania zawartego w art. 45 ust. 2 Konstytucji w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji. Zgodnie z art. 45 ust. 2 Konstytucji, wyłączenie jawności rozprawy może nastąpić ze względu na moralność, bezpieczeństwo państwa i porządek publiczny oraz ze względu na ochronę życia prywatnego stron lub inny ważny interes prywatny. Wyrok ogłaszany jest publicznie. W ocenie Rzecznika § 2 regulaminu jest niezgodny z art. 45 ust. 2 Konstytucji przez to, że wyłączenie jawności rozprawy następuje z innych względów niż te, które zostały w nim wskazane.

Postanowienia zawarte w § 2 regulaminu nie spełniają także fundamentalnego warunku „testu proporcjonalności” określonego w art. 31 ust. 3 Konstytucji polegającego na jego wprowadzeniu w akcie prawnym o randze ustawy, z uwagi na fakt, iż wprowadzone ono zostało aktem, który nie tylko nie ma mocy ustawy, ale nie jest także źródłem powszechnie obowiązującego prawa w Rzeczypospolitej Polskiej (art. 87 Konstytucji).

Z uwagi na powyższe, działając na podstawie art. 14 pkt 2 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2017 r. poz. 958 ze zm.), stwierdzając naruszenie wolności i praw człowieka i obywatela w niniejszej sprawie, zwracam się do Pana Prezesa z żądaniem uchylecia kwestionowanego § 2 regulaminu sądu. Proszę również o poinformowanie Rzecznika o podjętych w tym zakresie działaniach.

Jednocześnie proszę o przedstawienie i wyjaśnienie podstaw prawnych oraz przyczyn wprowadzenia w § 2 regulaminu zakazu wejścia na teren Sądu Okręgowego w Lublinie osób innych, niż wskazane we wskazanym przepisie.

Z poważaniem
(Stanisław Trociuk)